

(*aratrum*, vort *ard*), falder de lange, smalle Agres Omraade i det væsentlige sammen med Hjulplovens Udbredelse (*caruca*, *plog*), og fremkalder en mere kollektiv Udnyttelse af Vangene, Dyrkningsfællig, som det var velkendt ogsaa i de gamle danske Landsbyer. I Brétagne har man mindst af Fællesskabet, hver Mand hegner sine Parceller, og Byerne kender ikke engang Fælleshyrde.

Meitzens Forsøg paa at føre Bosættelsesformernes Typer tilbage til etniske Forskelligheder karakteriseres som ganske forgæves. Paa den anden Side advares ogsaa imod Forsøg paa at ville forklare alle Forskelligheder udfra en ensidig materialistisk-økonomisk Betragtning (Tant il est vrai que tout usage agraire est, avant tout, l'expression d'un état d'esprit).

I store og klare Linjer optrækkes Udviklingsgangen i Herremandsvældets Historie fra den aktive Storbonde til Jordrentenyderen, der atter ved Pengenes synkende Værdi tvinges til at vige Pladsen for borgerlige Kapitalister, som, hjulpet af deres merkantile Færdigheder, genskaber og forøger det store Landbrugs, Godsdriftens Produktivitet, selvom det sker paa Bekostning af de mindre Bønders og især Fæsternes Rettigheder.

Forskellen og Modsætningen imellem de mange Jordbrugeres Klasser, fra Godsherren, Selvejrbonden, Fæsteren, den Livegne, Husmanden og ned til Landarbejderen, skildres i levende Farver, ligesaa Jordskyldens og Høveriets Stigning, og de mange Bønders stadig formindskede juridiske Rettigheder.

Fra 1750 begynder, ligesom herhjemme, de store Landbrugsreformers Tid, men skønt de i Frankrig slutter med den store politiske Revolution, og selvom de kraftigt omformer Landbrugslivet og Landsbyvangene, saa fører de dog ikke til det samme fuldstændige Brud med Fortidens Fællesskab som herhjemme, fordi de ikke i Frankrig ledsages af nogen Udskiftning og Udflytning, i alt Fald ikke før langt ind i det 19. Aarh., ja, mange Steder har ingen Udskiftning endnu fundet Sted i det 20. Aarhundrede.

Saavel ved Betragtning af Forskellene som af de forbavsende Ligheder, selv i Smaating, er der derfor Belæring og Udbytte at høste ved Læsningen af denne Bog. Den er skrevet i et livfuldt Sprog, hvori man mærker det talte Ord, idet det er kommet Bogen til Gode, at den er blevet til som Forelæsninger ved Oslo-Instituttet.

Svend Aakjær.

Efter at Fr. Nielsens Lærebog i almindelig Kirkehistorie, der i mere end en Menneskealder havde dannet Grundlaget for Undervisningen i dette Fag ved Københavns Universitet, for ca. otte

Aar siden var blevet udsolgt, besluttede man sig til at lade denne afløse af den lundensiske Forsker, Professor Hjalmar Holmquists tilsvarende Fremstilling («Kirkehistorie»). En dansk Oversættelse heraf tilvejebragtes i Løbet af kortere Tid (I—III, 1925—27), og saa benyttet er denne blevet, at man allerede efter et Par Aars Forløb har maattet være betænkt paa at fremskaffe en ny Udgave. Af en saadan foreligger nu første Bind, omfattende Oldtid og Middelalder, udgivet af Professor Jens Nørregaard (Kbhvn. 1931). Ikke blot i ydre Udstyr kan dette Bind opvise mange iøjnefaldende Forbedringer, der især tilsigter at lette Overblikket over det store Stof, men ogsaa i Form og Indhold er der foretaget talrige værdifulde Ændringer af Udgiveren, der af Forfatteren har faaet Bemyndigelse til frit at omdanne Teksten efter de Fordringer, der stilles ved Københavns Universitet. Særlig vigtigt er det, at Prof. Nørregaard har indarbejdet et stort dogmehistorisk Stof, saaledes at man ved Undervisningsbrug slipper for den Ulempe at skulle arbejde med to sideløbende Fremstillinger, een af Dogmehistorien, een af den almindelige Kirkehistorie. Ogsaa betragtet fra et principielt Synspunkt maatte det siges at være meget uheldigt at have udskilt hele den idéhistoriske Side fra Behandlingen af den kirkehistoriske Udvikling, hvoraf den dog udgør en saa vigtig Bestanddel. Ligeledes er det en stor Fordel ved den ny Udgave, at der ved Omtalen af alle vigtigere Spørgsmaal er gjort Rede for Gangen i Forskningens Historie, saaledes at der gives et Rids af de forskellige Hovedopfattelser, der er blevet gjort gældende, og af de Grunde, de støtter sig til. Baade som Lærebog og sikkert ikke mindst som Haandbog vil den nybearbejdede Udgave af Holmquists Kirkehistorie sikkert vise sig at eje gode Betingelser for at vinde betydelig Udbredelse. *Bjørn Kornerup.*